

ТЕОРЕТИЧЕН СИНТЕЗ НА НАУЧНОТО НАСЛЕДСТВО НА ПРОФ. Д.ИК.Н. МИХАИЛ ДИНЕВ В ОБЛАСТТА НА СЧЕТОВОДСТВОТО И ОДИТИНГА

проф. д-р Али Вейсел
Дипломиран експерт-счетоводител
Регистриран одитор
Преподавател в Университета по
застраховане и финанси – София

Ключови думи:	Резюме
Проф. д.ик.н. Михаил Динев Счетоводство Одитинг Контрол	Настоящата статия представлява теоретичен синтез на творчеството на проф. д.ик.н. Михаил Динев, чиито идеи са в основата на българската теория на контрола. Прави се кратък преглед на научните му разработки в областта на счетоводството и одитинга. Обобщават се основните му приноси, като се подчертава, че неговите изследвания са траен източник на вдъхновение и основа за бъдещи научни търсения.

Проф. д.ик.н. Михаил Динев (15.12.1935 – 01.09.2022) остави трайни следи в науката, вдъхновявайки поколения учени и специалисти. Неговият житейски път е посветен на теорията и практиката на счетоводството и одитинга, като винаги е следвал високи етични норми. За да се оцени цялостното му творчество, е необходим теоретичен синтез на неговите изследвания, които съдържат и насоки за развитие.

Настоящата статия има за **цел** да изследва делото на проф. Михаил Динев, като израз на почит и признание за значимия му принос и вдъхновението, което дава на своите последователи. За постигането на тази цел са поставени следните **задачи**:

- кратък преглед на научните изследвания на проф. Динев в областта на счетоводството;
- кратък преглед на неговите научни изследвания в областта на одитинга;
- синтез на основните идеи в научните му изследвания;
- перспективи за развитие на изследователските му идеи.

1. Кратък преглед на научните изследвания на проф. Динев в областта на счетоводството

Научните изследвания на проф. д.ик.н. Михаил Динев в областта на счетоводството обхващат четири ключови аспекта: същността на дисциплината, анализ на нейните концептуални основи, изследване на връзката ѝ със социалната среда и разглеждане на предизвикателствата пред нея.

В един от основополагащите си трудове „Теория на счетоводството“ (София, Тракия-М, 2012) проф. Динев детайлно изследва **същността** на дисциплината. Неговият анализ засяга три съществени характеристики на счетоводството: като информационен процес; като система; и като институционално организирана човешка дейност. От особено значение за теорията е разглеждането на счетоводството като система.

Проф. Динев умело позиционира счетоводството като неразделна част от системата за управление. Той изтъква, че **счетоводната информационна система** представлява сложна съвкупност от подсистеми и елементи, като балансовата система, системата от счетоводни сметки, системата за документиране, периодично обобщаване и други. Критично отбелязва, че в световната литература сравнително ограничено се изследват качествата на счетоводната информационна система, като по-скоро се правят позовавания на нормативни актове. В тази връзка предлага дефинитивни определения относно следните ключови качества: надеждност, точност, пропускателна способност, параметрично постоянство, акумулираща и интегративна способност.

В своите изследвания проф. Динев отделя внимание и на **контролинга**. Той го дефинира като единство на планирането, счетоводството и контрола. Този подход съвпада с разбирането за управленското счетоводство и управленски контрол, които са развити в англосаксонските страни. Чрез тях се предоставя счетоводна информация, която е ключова за вземане на стратегически решения, оперативен контрол, оценка на ефективността, бюджетиране и контрол. Акцентът върху системния подход и интегрирането на счетоводната дейност с контролинга подчертава модерното ѝ разбиране като динамичен инструмент за управление, а не просто като отчитане на минали събития.

Проф. Динев представя **концептуалните основи** на счетоводството най-подробно в своята студия „За концептуалните основи на счетоводството и одита“, публикувана в Годишника на ИДЕС, 2008. Той описва **двойното записване** като душата на счетоводството и аргументира, че този метод отразява обективния закон за взаимосвързаността и измененията в икономическите обекти. Дефинира значението на счетоводството като международен език не само защото борава с числата, а преди всичко заради смисловите връзки, изразени чрез тях.

Проф. Динев представя **обекта и предмета на счетоводството**, като категорично защитава тяхната ключова роля за разбиране на концептуалните основи. Той прецизно дефинира активите и пасивите като обект на счетоводството. Посочва, че предметът е изследване на закономерностите, определящи позициите на счетоводните обекти, промените им в зависимост от условията на средата, тяхното минало, настояще и бъдеще.

Проф. Динев отделя особено внимание на **методите** в счетоводството. Представя метода като процес на целенасочено и преднамерено използване на теоретични приложения за получаване на

нови знания. Разглежда основните методи: баланс, сметки, двойно записване, документиране, инвентаризация, оценка и калкулация. Тяхното допълване с математически и статистически методи подчертава неговата модерна и интердисциплинарна визия.

Проф. Динев изчерпателно анализира разнообразните **подходи** в счетоводството, включвайки фискален, правови, етически, икономически (макро- и микроикономически), социално-корпоративен, поведенчески, структурен, комуникационен и системен подход. Той посочва, че методите се групират в тези подходи, осигурявайки ясна и структурирана рамка за разбиране на счетоводната теория и практика. В микроикономическия подход включва диагностичния и прогностичния счетоводен анализ.

Социалната среда на счетоводството се изследва от проф. Динев най-задълбочено в студията „Счетоводството и неговата социална среда“, публикувана в Годишника на ИДЕС, 2010. В нея се разкриват дълбоките връзки между счетоводството и **обществото**. Обяснява се, че свободното движение на капитали и глобализацията неизбежно налагат уеднаквяване на правилата, което води до издаването на Международните счетоводни стандарти (МСС).

В тази студия проф. Динев обръща внимание и на различни **концепции**, които са важни за счетоводната теория: концепция за вярно и честно представяне, стойностни концепции (за историческа, настояща и справедлива стойност), концепция за признаване на приходи и разходи, концепция за единица за измерване, както и концепции за поддържане на капитала. Той акцентира на **отклоненията**, които се допускат от стандартите, като обяснява, че те са позволени, защото самите стандарти са жив продукт на променящата се практика и са продължение на вековни традиции, опит и познания. Обяснява, че за разбиране на счетоводството и за неговото постоянно подобряване е наложително да се познават много добре **социалната среда** и съвременните икономически условия.

Проф. Динев разглежда **предизвикателствата пред счетоводството** в своята студия „Съвременни проблеми на счетоводството“, публикувана в Годишника на ИДЕС, 2013. Той фокусира вниманието върху следните ключови области: разбиране за счетоводната политика, счетоводно отразяване на човешките ресурси, социално счетоводство, креативно счетоводство и ценностна система на счетоводството.

Проф. Динев посочва, че понятието **счетоводна политика** се налага категорично с появата на съвременните международни стандарти. Той критично отбелязва съществуващ недостатък в българската счетоводна литература, където този въпрос често се третира повърхностно. Убедително аргументира, че счетоводната политика на предприятието е своеобразно управленско решение и дори управленска политика, която засяга пряко финансовия резултат. Неговото предупреждение, че липсата на ефективна счетоводна политика лишава финансовия мениджмънт от възможността да използва пълноценно счетоводната информация за постигане на високи цели и ефективност, е особено силно.

Проф. Динев обръща новаторско внимание на отразяването на **човешките ресурси**, като твърди, че е абсолютно необходимо да се определи тяхното относително тегло като част от стойността на корпорацията. Той критично анализира факта, че „инвестицията в човешките ресурси не се отразява във финансовия отчет като актив, а като разход“. Затова предупреждава, че неразбирането на икономическата същност на тези инвестиции може да доведе до фатални последици.

По отношение на **социалното счетоводство** проф. Динев свежда проблемите предимно до дефинирането на неговата същност и съдържанието му. Той го свързва с устойчивото развитие и подчертава, че счетоводството е част от околната среда и носи белезите на нейното динамично развитие.

Проф. Динев разглежда **креативното счетоводство** като синоним на творческо счетоводство. Той аргументира, че стремежът към креативност означава в рамките на законосъобразността да се избере възможно най-добрият път към целесъобразност – ефективност, ефикасност и икономичност. Тези негови твърдения са особено актуални поради трактовките на счетоводната креативност като символ на измами.

Ценностната система на счетоводството, която проф. Динев засяга, е новаторска и рядко срещана. Според него тя се определя от достигнатата степен на нормативна и методологическа обоснованост и от стриктното прилагане на изискванията за достоверно представяне. Именно тази достоверност е в основата на доверието в счетоводството, което е ключово за професията. Той отбелязва, че колективизмът е характерен белег на националните счетоводства с по-ниски нива на професионализъм и липса на традиции. Също така критикува българската практика заради липсата на професионални счетоводни организации, които активно да допринасят за обогатяването на теорията и практиката. Като част от ценностната система проф. Динев анализира и „кризата на доверие“ в счетоводната методология и стандартизация, като посочва вината на т.нар. „топ специалисти“ и научни кадри във връзка с доброволното им примирение пред агресивната практика на големите играчи във финансовия свят.

2. Кратък преглед на научните изследвания на проф. Динев в областта на одитинга

Изследванията на проф. д.ик.н. Михаил Динев в областта на одита са от ключово значение за утвърждаването и развитието на тази професия в България. Неговите изследвания обхващат същността на одита, методологията и съвременните проблеми на практиката.

След възстановяването на одита в България проф. Динев, заедно с доц. д-р Лилия Христова, издава **основополагащата книга** „Одиторски контрол“ (София, Фор-Ком Висулчев, 1992). Тя се превръща в изключително ценно помагало, защото представя майсторски същността на одита и основните одитни процедури. Насочена е към специалисти, обучени в системата на българския финансов контрол, но без опит в модерната теория на одита. Отличава се с краткост, яснота и множество

сравнения, които я превръщат в еталон за представяне на комплексни нови знания.

В книгата се разглеждат задълженията на одитора, като се акцентира, че отговорността е преди всичко за констатацията, а предложенията за корекции са без императивност. Това е фундаментален преход от българския финансов контрол, където се включва наказателният подход, към модерния одит, с наблягане на експертното мнение.

В контекста на българската практика авторите посочват, че одитът се доближава до класическата документална финансова ревизия. Особено внимание обръщат на етичните принципи, твърденията за върност и одитните процедури.

В по-късни свои публикации, като студиите „Методологически проблеми на независимия одит в България“, публикувана в „Сборник 70 години независим одит в България и 10 години от възстановяването на одиторската професия“ на ИДЕС (София, Издателство „Мисъл“, 2001) и „Още няколко щриха към теорията и практиката на одита“, публикувана в Годишника на ИДЕС, 2007, както и книгата „Контрол и регулиране в социалното управление“ (София, Издателски комплекс УНСС, 2015), проф. Динев подробно представя **методологията на одита**. Той оборва погрешното схващане в България, че одитът е лишен от собствена теория, като посочва, че още в началото на XX век видни автори като Монгомъри пишат за неговите теоретични основи.

Проф. Динев посочва колко правилно и необходимо е въвеждането на самостоятелна **дисциплина по одитинг**. Той е инициаторът за това в българското академично образование. Благодарение на неговите усилия одитингът започва да се преподава в Университета за национално и световно стопанство и в Университета по застраховане и финанси (тогава Висше училище по застраховане и финанси).

Проф. Динев анализира генезиса и етапите в развитието на одита, представяйки го като динамичен процес, формиран от обществени и икономически нужди. Според неговото проучване в световното развитие на одита могат да се отбележат три основни периода: зараждане на организирана одиторска дейност, утвърждаване на одита като обществена необходимост и глобализиране на одитинговите прояви.

Проф. Динев анализира различни **дефиниции за одит**, като акцентира върху тази на Американската асоциация на счетоводителите: „Одитът е систематичен процес на обективно събиране и оценяване на доказателства за икономически действия и събития, за определяне степента на съответствие на тези твърдения с установените критерии и представяне на резултата от проверката на заинтересованите потребители“. Той подчертава, че ако от дефиницията се изключи думата „икономически“, тя би била приложима към всяка друга област на социалното управление, което обуславя появата на общи методологически принципи. Представя **одитния процес**, който според него включва четири основни етапа: предпланов (проучвателен), планиране, провеждане и приключване. Изчерпателно представя одитните процедури като методи за събиране на доказателства:

проверка, наблюдение, запитване и потвърждение, повторно изпълнение, повторно изчисление и аналитични процедури. Той разграничава проверката на формална (за реквизити) и фактическа (за съдържателната страна), като уточнява, че фактическата проверка на активи често се обозначава като инвентаризация, а външното потвърждение – като кръстосана проверка. Дава прецизни дефиниции за обясненията, сведенията и справките, които са специфични видове изявления на клиента и доказателства, получени от процедурата „запитване и потвърждение“. Подробно разглежда одитния риск, анализирайки вътрешноприсъщия риск, контролния риск и риска на разкритията. Според него проблемите за измерване на **риска** не се изчерпват само с формули, а обхващат и качествените характеристики. Подкрепя подхода, базиран на риска, и подчертава необходимостта от разширяване на обхвата на одита.

Проф. Динев прави ясно и прецизно разграничение на основните **разновидности на одита** в областта на икономиката: финансов одит, операционен одит и одит на съответствието. Подчертава, че одитът не е само финансов. Прави фундаментално разграничение между отклоненията като измами и грешки. Той дефинира грешката като „неправилност в действията и мислите, отклонение от нормата за поведение повече от допустимото“, докато измамата е „умишлено деяние, извършено с користна цел“. Акцентира върху значението на **обектите на одитиране, които не се поддават на стойностни измервания**, като например оценката на персонала и качеството на човешките ресурси. Подчертава, че въпреки липсата на счетоводни измерения тази оценка е с решаващо значение за репутацията на корпорацията. Подобна потребност възниква и за оценката на маркетинга и маркетинговата стратегия. Изтъква, че включването на тези елементи в одиторските подходи е необходимо за по-точна и всеобхватна оценка. Анализира потребността от налагане на **диагностичния и прогностичния одит**. Разглежда диагностичния одит като разновидност на финансовия, докато прогностичният одит е насочен към развитието на активите и пасивите на корпорацията напред във времето. Според него с въвеждането на тези разновидности одитът става адекватен на променящите се потребности на практиката.

Проф. Динев подчертава **творчеството в одита**, като отбелязва, че дори планирането, макар и стандартизирана процедура, подпомага творческото начало. Напомня, че одитните стандарти са създадени именно в услуга на това. Изразява безпокойство от трансформацията на одита „от творчески процес“ в „механично изпълнявани процедури, наложени от други институции“. Това показва загуба на професионална преценка и иновативност, като одитът се превръща в рутинно следване на предписания, вместо в дълбочинна и адаптивна оценка, добавяща стойност.

В студията „Кризата, одитът и другите“, публикувана в Годишника на ИДЕС, 2009, проф. Динев анализира **съвременните проблеми на одита**. Той изтъква, че **липсата на комплексен подход** е сериозен недостатък, защото превръща проверките предимно в документални. Един от най-значимите проблеми според него е **„кризата на доверие“**.

в одита, която застрашава неговата легитимност и обществена стойност. Важен аспект, който допринася за този проблем, е намаляващото **заплащане** на одиторските услуги, което води до компромис с качеството, тъй като одиторите са принудени да работят с ограничени ресурси. Той посочва, че в натоварена одиторска програма все повече преобладават аналитичните процедури, които по дефиниция съдържат висок риск.

Едно от централните изисквания в одита, върху което проф. Динев акцентира, е **независимостта**. Той посочва, че в преобладаващите случаи одитът започва да обслужва интересите на одитираните предприятия и дори се поддава на властови интереси, което е пряка критика към ключово изискване, важно за етичните принципи. В контекста на българските условия той отбелязва, че одиторът често действа и като консултант, предоставяйки съвети по счетоводни, данъчни, правни и управленски въпроси.

За преодоляване на проблемите проф. Динев разглежда възможността за **заплащане на одиторските услуги чрез централизиран фонд** с активното участие на заинтересованите страни. Тази идея би осигурила по-голяма финансова стабилност и независимост на одиторите.

3. Синтез на основните идеи в научните изследвания на проф. Динев

Всички икономически дисциплини се занимават с ефикасното разпределение на оскъдните ресурси. Поради това те са тясно свързани. Ефективното използване на факторите на производството налага необходимостта от адекватно управление, а контролът е негова функция. Счетоводството съществува, за да предоставя информация, необходима за осъществяването на ефективен контрол. Одитът от своя страна има ключово значение за контролната система, защото дава увереност за достоверността на счетоводната информация и правилността на дейностите. Въз основа на него се извършва регулирането в контрола. Поради тази концептуална взаимосвързаност синтезът на основните идеи на проф. Динев е логично да започне от най-общата рамка – контрола, след което да премине към счетоводството и одитинга.

Преди 90-те години на XX век одитът не се разглежда като понятие в България. Използва се терминът „**контрол**“. Затова тази област заема централно място в професионалната и академичната дейност на проф. Динев. Той определя себе си като „радетел на контрола“¹. Първите сериозни изследвания в тази връзка са представени от него още през 70-те години на XX век – в книгата Методи и модели за контрол и регулиране на икономическите системи (София. Наука и изкуство, 1974). Изследванията му са утвърдени като доминиращ модел,

¹ Динев, М. Възпоменание за едно богато творческо наследство – сто години от рождението на професор Атанас Митев Атанасов. В: Икономиката на България и Европейския съюз в глобалния свят. Колективна монография, УНСС, София, 2018, с. 50 – 53, с. 52.

формирайки цялостна академична школа, която с основание може да се нарече „школата на проф. Михаил Динев“.²

Развитието на науката се осъществява чрез приемственост, при която идеите се предават и надграждат от едно поколение изследователи към следващото. В контекста на българската теория на контрола този процес ясно се вижда в творчеството на проф. Динев, който се утвърждава като водещ учен, стъпвайки на основите, положени от своя учител, проф. Атанас Митев Атанасов.

Научното наследство на проф. Атанасов, който е основател и пръв ръководител на катедра „Общ и специализиран контрол“ във Висшия икономически институт „Карл Маркс“ (днешната катедра „Финансов контрол“ в Университета за национално и световно стопанство), се превръща в отправна точка за изследванията на проф. Динев. Затова е необходимо да се представят **ключовите концепции от наследството на проф. Атанасов**. Те са следните:³

1. Трябва да се следва древното правило, че няма нищо по-практично от една добра теория. Науката има бъдеще, когато се развива теоретично и непрекъснато се обогатява с идеи.

2. Научните изследвания на контрола имат бъдеще, когато се разширява неговото приложно поле и се отворят вратите към нови светове.

3. Контролът е кибернетичен усилвател в системата за управление, т.е. той не е просто средство за откриване на отклонения, а инструмент, който подобрява управлението на една система.

4. Контролът трябва да бъде предимно преди събитията, като контрол върху средата и условията, които пораждат отрицателните отклонения.

5. При изследване на проблемите на контрола трябва да участват специалисти от различни области, най-вече при обучението на младите – бакалаври, магистри, докторанти.

Проф. Динев възприема и доразвива тези постановки. В основата на цялостната му научна и преподавателска дейност стои убеждението, че теорията има изключително голямо значение за практиката. Той утвърждава визията за контрола като кибернетичен усилвател, който е управленска функция, т.е. не само открива отклонения, а активно допринася за ефективността на управлението. Надгражда идеята за разширяване на приложното поле на контрола отвъд традиционния финансов аспект, за да го превърне в инструмент за цялостно социално управление. Според него понятието „общ и специализиран контрол“ е по-подходящо, защото „финансов контрол“ е „тясна дреха“ за множеството съвременни проблеми. Това има значение и за обучението. Освен това

² От лат. *schola* – направление в областта на науката, изкуството, музиката, което се отличава със своите методи, вж. Речник на чуждите думи в българския език. София, БАН, 1982, с. 998.

³ Динев, М. Възпоменание за едно богато творческо наследство – сто години от рождението на професор Атанас Митев Атанасов. В: Икономиката на България и Европейския съюз в глобалния свят. Колективна монография, УНСС, София, 2018, с. 50 – 53, с. 52.

той смята, че контролът, който не съдържа качеството превантивност, се превръща в „аутопсия“ на свършените факти.⁴

Тези идеи намират своето конкретно изражение в **школата на проф. Михаил Динев**, чиито основни характеристики могат да се представят, както следва:⁵

1. В нея се обосновава концепцията за контрола като обществено отношение и като функция на социалното управление в различните му нива. Именно това позволява синтезираното обхващане на всички необходими контроли за функционирането на системите.

2. В нея концепцията за контрола се разглежда като вграден елемент в кибернетично функциониращата система за управление. По този начин контролът обхваща целия процес, включително неговото протичане.

3. В нея контролът се разглежда като функция, а не само като структура или организация. Така, за сметка на неговата санкционна характеристика, се набляга на изследователския му процес.

4. В школата на проф. Михаил Динев се обръща особено значение на установяването на очакваното състояние, което се представя като елемент на контролната функция. То включва изследване на условията, установяване на възможните отклонения от целите, въздействие върху причините и други.

5. Във всяка една теория на контрола се обръща внимание на съпоставката между нормата (стандарта), фактическото и очакваното състояние. Характерното за школата на проф. Михаил Динев обаче е акцентът върху диагностиката, защото целта е да се установи трайната устойчивост, а не случайното изменение. Това става чрез наблюдение и изследване на характерните признаци, които определят състоянието на дадена система.

Визията на проф. Динев за контрола, включително основните характеристики на неговата школа, има фундаментално значение за разбирането на неговите идеи в областта на **счетоводството и одитинга**. Той разглежда тези дисциплини като неразривно свързани елементи от единен управленски механизъм. От тази гледна точка счетоводството предоставя критично важната информация, а одитът е инструментът, който осигурява нейната достоверност. Така се постига ефективността на контролна система.

В областта на счетоводството и одитинга могат да се синтезират следните основни идеи на проф. Динев:

1. Те са системи. Счетоводството представлява информационна система, част от системата за управление, с качествата надеждност, точност, пропускателна способност, параметрично постоянство,

⁴ Пак там.

⁵ Вейсел, А. За някои проблеми на съвременните концепции за контрола и тяхното решаване (през призмата на школата на проф. Михаил Динев), доклад, Единадесета международна научна конференция на младите учени на тема „Икономиката на България и Европейския съюз – конкурентоспособност и иновации“ (сборник доклади), УНСС, София, 15 декември 2015 г., с. 181 – 189, с. 187 – 188.

акумулираща и интегративна способност. Одитът е систематичен процес на събиране и оценяване на доказателства. Въз основа на него може и трябва да се предприемат регулаторни действия, ако са необходими. Превантивността при тях също е важна. Счетоводството трябва да бъде инструмент за управление, а не процес за отчитане на минали събития. Необходимо е в одита да се акцентира на експертното мнение, а не върху нарушенията.

2. Творчеството е важно за тяхната ефективност. В счетоводството трябва да има креативност, т.е. в рамките на законосъобразността да се избере възможно най-добрият път към целесъобразност – ефективност, ефикасност и икономичност, без измами. Множеството регулации и стандарти не бива да превръщат одита от творчески процес в механично изпълнение. Не трябва да се намалява професионалната преценка.

3. Кризата на доверие е ключов проблем. Тя се дължи на същността на счетоводството и одита като системи, основани на доверието. Тяхната функция е да осигурят достоверна информация, без която не може да се вземат икономически решения. Затова всяка ерозия на това доверие застрашава легитимността на счетоводните професии и стабилността на икономиката.

4. Те не трябва да се ограничат само с изследване на финансовите аспекти. Както приложното поле на контрола е отвъд традиционната финансова област, за да е инструмент за цялостно социално управление, така и счетоводството и одитът трябва да изследват нефинансовите показатели, включително човешките ресурси, въздействието върху околната среда, устойчивото развитие и други. Трябва да се набляга на другите видове одити в икономиката – одита на изпълнението и одита на съответствието. Този подход трябва да се следва и в обучението.

5. Те трябва да се основават на силна теория. Стабилната теоретична база гарантира, че практиката се гради на здрави концептуални основи, а не на формални процедури.

4. Перспективи за развитие на изследователските идеи на проф. Динев

Научното наследство на проф. д.ик.н. Михаил Динев е източник на вдъхновение. Неговите визионерски идеи служат като мост към настоящето и бъдещето, предоставяйки здрави основи, върху които могат да се градят нови направления. Затова изследователите могат да прилагат идеите му в променящата се икономическа и технологична среда.

Разглеждането на счетоводството като информационен процес и система с качества като надеждност, точност и пропускателна способност е по-актуална от всякога. В епохата на Големите данни (Big Data) и изкуствения интелект (AI) счетоводната информация се превръща в динамичен източник на стратегически решения. Прогностичният счетоводен анализ се разширява чрез машинното обучение, за да прогнозира бъдещи резултати.

Прилагането на AI позволява автоматизирано идентифициране на рискови позиции в огромни масиви от данни, което значително повишава ефективността и ефикасността на одитните процедури.

Визионерските идеи на проф. Динев за разширяване на обхвата на счетоводството и одита, отвъд традиционния финансов фокус, все повече се превръщат в утвърдена практика. В съвременната икономика се признава, че традиционните финансови отчети не отразяват пълната стойност на предприятията. Тази идея се доразвива чрез съставяне на отчети за устойчивост, които предоставят данни за въздействието на компаниите върху околната среда и социалната отговорност. Това налага разработването на нови счетоводни методики за измерване и одитиране на тези аспекти.

Като заявява, че „финансовият контрол е тясна дреха“ за множеството съвременни проблеми, проф. Динев застъпва тезата за наблягане на операционния одит, одита на съответствието и на другите ангажименти за сигурност. Тази концепция е в основата на съвременната тенденция за ангажименти за изразяване на сигурност по устойчивостта, IT одита, одита на човешките ресурси, маркетинговия одит и други. Бъдещето на одита е свързано с изразяване на сигурност за все по-широк кръг от информация, която е критична за вземането на решения.

Проф. Динев открито анализира „кризата на доверие“ като ключов проблем, който засяга и счетоводните професии. В счетоводството това се дължи на агресивната практика. В одита се намалява независимостта и заплащането за услугите, което води до компромис с качеството и го лишава от комплексен подход. За да се преодолеят тези предизвикателства, трябва да работят силни професионални счетоводни организации, включително неаудиторски, които да допринесат за теорията и практиката. В одита е важно да се предприемат допълнителни мерки за регулиране на заплащането и избора на одитор.

При изследванията на счетоводството и одита, включително относно новите области, трябва да се набляга на теорията. Те трябва да се запазят като творчески процеси, които се подсилват от технологиите.

В своите разработки проф. Динев разглежда систематичен, стратегически, дистанционен, ситуационен и други контроли, както и различни подходи в счетоводството и одита. Обръща внимание на счетоводния инженеринг, диагностичния и прогностичния счетоводен анализ, диагностичния и прогностичния одит. Те трябва да се развиват за подобряване на дейностите в икономиката.

Заключение

Изследването на творчеството на проф. д.ик.н. Михаил Динев показва, че неговият принос към счетоводството и одитинга има трайно значение за развитието на тези дисциплини. Като учен той поставя основите на школа, която съчетава солидната теоретична основа с дълбокото разбиране на практическите проблеми. Подобно на прозрението на Исаак Нютон, че вижда по-далеч, защото стъпва на раменете на гиганти, проф. Динев приема и доразвива идеите на своите

учители, като ги предава на следващите поколения. Неговите изследвания запазват своята актуалност и вдъхновяват учените. Посланието му, наследено от проф. Атанас Атанасов, че няма нищо по-практично от една добра теория, трябва да е водещ принцип за всички изследователи.

Библиографска справка:

1. Вейсел, А. За някои проблеми на съвременните концепции за контрола и тяхното решаване (през призмата на школата на проф. Михаил Динев), доклад, Единадесета международна научна конференция на младите учени на тема „Икономиката на България и Европейския съюз – конкурентоспособност и иновации” (сборник доклади), УНСС, София, 15 декември 2015 г., с. 181 – 189.
2. Динев, М. Възпоменание за едно богато творческо наследство – сто години от рождението на професор Атанас Митев Атанасов. В: Икономиката на България и Европейския съюз в глобалния свят. Колективна монография, УНСС, София, 2018, с. 50 – 53.
3. Динев, М. За концептуалните основи на счетоводството и одита. В: Годишник на ИДЕС, 2008, с. 7 – 29.
4. Динев, М. и К. Златарева. Теория на счетоводството. София, Тракия-М, 2012.
5. Динев, М. и Л. Христова. Одиторски контрол. София, Фор-Ком Висулчев, 1992.
6. Динев, М. Контрол в социалното управление. София, Тракия-М, 1999.
7. Динев, М. Контрол и регулиране в социалното управление. София, Издателски комплекс УНСС, 2015.
8. Динев, М. Кризата, одитът и другите. В: Годишник на ИДЕС, 2009, с. 7 – 30.
9. Динев, М. Методи и модели за контрол и регулиране на икономическите системи. София. Наука и изкуство, 1974.
10. Динев, М. Методологически проблеми на независимия одит в България. В: Сборник 70 години независим одит в България и 10 години от възстановяването на одиторската професия. София, Издателство „Мисъл“, 2001, с. 109 – 130.
11. Динев, М. Още няколко щриха към теорията и практиката на одита. В: Годишник на ИДЕС, 2007, с. 7 – 48.
12. Динев, М. Счетоводството и неговата социална среда. В: Годишник на ИДЕС, 2010, с. 7 – 22.
13. Динев, М. Съвременни проблеми на счетоводството. В: Годишник на ИДЕС, 2013, с. 7 – 28.

**THEORETICAL SYNTHESIS OF THE SCIENTIFIC LEGACY OF PROF.
MIHAIL DINEV, PHD IN THE FIELD OF ACCOUNTING AND AUDITING**

Prof. Ali Veyssel, PhD*Certified Public Accountant**Registered Auditor**Lecturer at University of Insurance and Finance – Sofia*

Key words:	Summary
<i>Prof. Mihail Dinev, PhD Accounting Auditing Control</i>	<i>This article represents a theoretical synthesis of the work of Prof. Mihail Dinev, PhD, whose ideas form the foundation of Bulgarian control theory. A brief overview is given of his scientific works in the fields of accounting and auditing. His main contributions are summarized, and it is emphasized that his research is a lasting source of inspiration and a basis for future scientific inquiry.</i>